

BOLESŁAW A. DŪLLEK

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wydział Prawa Kanonicznego

UZYSKANIE ODPUSTU ZUPEŁNEGO ZA PUBLICZNE ODMÓWIENIE HYMNU *TE DEUM LAUDAMUS* W WARUNKACH GÓRNEGO ŚLĄSKA

OBTAINING A PLENARY INDULGENCE FOR PUBLIC SAYING THE HYMN *TE DEUM LAUDAMUS* IN THE CIRCUMSTANCES OF UPPER SILESIA

ABSTRACT:

Choć w niemal całej Polsce w miejsce hymnu *Te Deum laudamus* odmawiane jest *Ciebie, Boga, wysławiamy*, to na Górnym Śląsku w jego miejscu wykonuje się *Ciebie, Boże, wielbimy*. Celem niniejszej publikacji było udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy za publiczne odmówienie *Ciebie, Boże, wielbimy* można uzyskać odpust zupełny? Materiałem badawczym były przepisy zawarte w dekrete *Enchiridion Indulgentiarum*, Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz normy wynikające z prawa zwyczajowego. Metodą zastosowaną podczas badań była przede wszystkim metoda prawna egzegetyczno-dogmatyczna. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że za publiczne odmówienie wspomnianej wersji hymnu na mocy prawa zwyczajowego teoretycznie jest możliwe uzyskanie odpustu zupełnego, choć praktyka ogranicza tę możliwość do odpustu częściowego. W perspektywie badawczej znajduje się hymn *Veni Creator Spiritus*, który na Górnym Śląsku także jest wykonywany w innej wersji niż w pozostałych częściach Polski.

Although almost all over Poland instead of the hymn *Te Deum laudamus*, *Ciebie, Boga, wysławiamy* is used, in Upper Silesia *Ciebie, Boże wielbimy* is performed. The aim of this article was to answer the question whether by public saying *Ciebie, Boże wielbimy*, it is possible to gain plenary indulgence. The research material were regulations from the decree *Enchiridion Indulgentiarum*, Code of Canon Law from 1983 and common law. The method used in the research was mainly a legal exegetic-dogmatic method. The results showed that for the public saying of the mentioned version of the hymn by virtue of the common law it is theoretically possible to obtain the plenary indulgence, although the practice limits this possibility to partial indulgence. The research perspective is a hymn *Veni Creator Spiritus*, which in Upper Silesia is also performed in a different version than in the other parts of Poland.

Wstęp

Hymn *Te Deum laudamus* w Polsce znany jest jako *Ciebie, Boga, wysławiamy*. Za jego publiczne odmówienie w ostatni dzień roku wierny może uzyskać odpust

zupełny. Na Górnym Śląsku wykonuje się jednak inną wersję tego hymnu – *Ciebie, Boże, wielbimy*. Niniejsza publikacja ma na celu odpowiedzenie na pytanie, czy górnośląscy wierni mogą uzyskać odpust zupełny za publiczne odmówienie hymnu *Ciebie, Boże, wielbimy* w ostatni dzień roku.

Hymn *Te Deum laudamus* – zarys historii

Hymn *Te Deum laudamus* jest śpiewany w Kościele katolickim od wieków. Jego autorstwo przypisuje się tradycyjnie św. Ambrożemu z Mediolanu i św. Augustynowi z Hippony, którzy mieli go napisać z okazji chrztu Augustyna, udzielonego mu przez Ambrożego w 387 r. Stąd niekiedy hymn ten nazywany jest hymnem ambrożyjskim. Współcześni badacze tego hymnu odchodzą jednak od tej tradycyjnej teorii dotyczącej jego powstania i przypisują jego autorstwo św. Nicetasowi, biskupowi z Remezjany (zm. po 414 r.)¹. Niektórzy badacze uważają, że pieśń ta powstała z połączenia dwóch (lub więcej) wcześniejszych hymnów: jednego do Boga Ojca oraz drugiego do Boga Syna. Według tego schematu drugi z tych hymnów rozpoczyna się frazą *Tu rex gloriae, Christe*. Z kolei końcowe zwrotki hymnu (od wersu *Salvum fac populum tuum*) są wyborem wersetów z Księgi Psalmów dodawanych kolejno do oryginalnego tekstu².

W Polsce, od 10 lutego 1966 r., na ogół wykonuje się tak zwaną wersję milenijną hymnu, rozpoczynającą się od słów *Ciebie, Boga, wystawiamy*. Hymn ten został tego dnia zatwierdzony przez 91. Konferencję Episkopatu Polski jako obowiązujące tłumaczenie. Melodia do wersji milenijnej powstała podczas konkursu rozpisanego w 1964 r. przez Komisję Liturgiczną Konferencji Episkopatu Polski z okazji tysiąclecia chrztu Polski. Choć powszechnie autorstwo melodii hymnu przypisuje się dzisiaj Antoniemu Chlondowskiemu, to należy podkreślić, że właściwym autorem jest Franciszek Wesołowski – zwycięzca wspomnianego konkursu. Zastosowanie pseudoepigrafu miało na celu zwiększenie popularności hymnu, gdyż nazwisko Chlondowskiego, brata prymasa Polski Augusta kard. Hłonda, było bardziej nośne. Zabiegu tego dokonał Idzi Ogierman Mański. Wesołowski nie pisał muzyki do *Te Deum* na okoliczność konkursu, bowiem powstała ona w 1948 r., zaś w 1957 r. została po raz pierwszy opublikowana. Sam Wesołowski, prawdopodobnie nieświadomie, skorzystał z motywów muzycznych zastosowanych wcześniej przez Józefa Furmaniaka. Muzyka Furmaniaka, choć skomponowana jeszcze przed 1912 r., po raz pierwszy została opublikowana w 1947 r. jako *Jutrznia na uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego*. Stąd też Furmaniaka należy uznać za współautora melodii. Tłumaczenie tekstu pochodzi od Tadeusza Karyłowskiego³.

¹ Zob. M. Wacholc, *Dzieje i autorstwo polskiego „Te Deum” milenijnego*, „Liturgia Sacra” 2 (1998), s. 243-256.

² Zob. tamże.

³ Zob. J. Drewniak, *Problem autorstwa melodii polskiego „Te Deum” milenijnego: spojrzenie retrospektywne i aktualne wyniki badań*, „Liturgia Sacra” 14 (2008), s. 395-414; F. Wesołowski, *Jeszcze raz o melodii Milenijnego „Te Deum”*, „Liturgia Sacra” 2 (2003), s. 447-449.

Na Górnym Śląsku na ogół wykonuje się tak zwane śląskie *Te Deum laudamus*, rozpoczynające się od słów *Ciebie, Boże, wielbimy*. Autorstwo tłumaczenia oraz melodii nie jest znane. Zarówno melodia, jak i tłumaczenie pochodzą najprawdopodobniej z XVIII w.⁴

Odpusty – zarys zagadnienia

Odpust jest darowaniem wobec Boga kary doczesnej za grzechy odpuszczone już co do winy⁵. Odpust może być częściowy lub zupełny w zależności od tego, czy uwalnia od kary doczesnej, należnej za grzechy, w części lub w całości⁶. Podstawowymi warunkami uzyskania odpustu są: bycie ważnie ochrzczonym, wolność od kary ekskomuniki, pozostawanie w stanie łaski uświęcającej przynajmniej na koniec wypełniania przepisanych czynności oraz posiadanie intencji uzyskania odpustu⁷. Pozostałymi warunkami uzyskania odpustu zupełnego są: sakramentalna spowiedź, Komunia eucharystyczna, modlitwa w intencjach, w których modli się Ojciec Święty, wyzbycie się jakiegokolwiek przywiązania do grzechu, nawet lekkiego, oraz wykonanie dzieła obdarzonego odpustem zgodnie z brzmieniem udzielenia⁸.

Pierwszym znanym odpustem jest odpust udzielony w 1019 r. przez biskupa Poncjusza z Arles pielgrzymom przybywającym do opactwa w Montmajour. Następnie, ok. 1063 r., papież Aleksander II i w 1095 r. Urban II udzielili odpustu dla wszystkich uczestników wypraw krzyżowych. W 1300 r. Bonifacy VIII ogłosił pierwszy Rok Jubileuszowy, w związku z którym na mocy bulli *Antiquorum habet* udzielił odpustu wszystkim pielgrzymującym do grobu Piotra Apostoła⁹.

Momentem przełomowym w historii odpustów był Sobór Trydencki (1545–1563). Ojcowie Soborowi w kwestii odpustów mieli za zadanie wyeliminować nadużycia w ich praktyce. Choć poskromili oni i skorygowali błędy, to ostatecznie opowiedzieli się za utrzymaniem praktyki odpustów w Kościele¹⁰.

⁴ Zob. R. Pośpiech, *Dziękczynny hymn Te Deum* w śląskiej tradycji muzycznej, w: *Ut mysterium paschale vivendo exprimat: księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Helmutowi Janowi Sobeczce, dziekanowi Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, z okazji 60. rocznicy urodzin*, red. T. Dola, R. Pierskała, Opole 2000, s. 115-133.

⁵ Zob. *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus*, „Acta Apostolice Sedis” 75,2 (1983), s. 1-301, tłum. *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. Majer P., Kraków 2011 [dalej: KPK83], kan. 992. Zob. M. Pastuszko, *Odpusty (992-997)*, „Prawo Kanoniczne” 3-4 (1999), s. 63-197.

⁶ Zob. KPK83, kan. 993. Zob. M. Pastuszko, *Odpusty (992-997)*, s. 63-197.

⁷ Zob. KPK83, kan. 996. Zob. M. Pastuszko, *Odpusty (992-997)*, s. 63-197.

⁸ Zob. *Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessionoes*, Vaticano 2004, nr 20§1. Zob. M. Pastuszko, *Odpusty w nowym prawie*, w: *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Warszawa 1985, s. 139-142.

⁹ Zob. M. Pastuszko, *Odpusty w nowym prawie*, s. 139-142.

¹⁰ Zob. B. Patoleta, *Odpusty według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Pelplin 2004, s. 15.

Uzyskanie odpustu za odmówienie hymnu *Te Deum laudamus*

Jak to już wcześniej wspomniano, jednym z warunków uzyskania odpustu jest wykonanie dzieła obdarzonego odpustem zgodnie z brzmieniem udzielenia. Owo brzmienie udzielenia w wypadku omawianej tematyki to: „Odpustu zupełnego udziela się wiernemu, który w kościele lub kaplicy pobożnie będzie uczestniczyć w uroczystym śpiewie lub recytacji *Te Deum laudamus* (*Ciebie, Boga, wysławiamy*) w ostatnim dniu roku dla podziękowania Bogu za dobrodziejstwa otrzymane w ciągu całego minionego roku”¹¹. Według norm pozakodeksowych (*Enchiridion Indulgentiarum*), odpust dołączony do jakiejś modlitwy może być uzyskany bez względu na to, w jakim języku jest ona odmawiana, byleby przekład tej modlitwy był zatwierdzony przez kompetentną władzę kościelną¹². Wskazany wcześniej cytat (przekład) pochodzi z *Wykazu odpustów. Normy i nadania. Wydanie wzorcowe według łacińskiego wydania 4 bis z 2004 r.*, który to wykaz został przygotowany na podstawie *Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessionones*, editio quarta, reimpressio, Libreria Editrice Vaticana 2004, zaś samo tłumaczenie zostało przyjęte przez 321. Zebranie Plenarne Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie w dniu 11 marca 2003 r. [sic!]¹³. Należy zwrócić uwagę na to, że zatwierdzony przekład prócz łacińskiego *Te Deum laudamus* zawiera także polskie tłumaczenie umieszczone w nawiasie – *Ciebie, Boga, wysławiamy*. Zgodnie z przepisem zawartym w n. 22 EI, to właśnie ta wersja (milenijna – „polska”) hymnu *Te Deum laudamus* została zatwierdzona przez kompetentną władzę.

Niemniej jednak na Górnym Śląsku niemal powszechnie w miejsce *Ciebie, Boga, wysławiamy* wykonuje się hymn *Ciebie, Boże, wielbimy*. Jeżeli chodzi o prawo partykularne zarówno kanoniczne, jak i liturgiczne, to należy zwrócić uwagę na przepisy znajdujące się w rubryce (Ordo Divini Officii ac Missarum ad usum (Archi)Diocesis Catoviensis). Wykaz odpustów znajdujący się przed kalendarzem liturgicznym zawiera tłumaczenie „polskie” (w odróżnieniu od „śląskiego”) – *Ciebie, Boga, wysławiamy*¹⁴. Podobnie ogłoszenia poprzedzające ostatni tydzień roku¹⁵. Przy ogłoszeniach znajduje się odniesienie do *Agendy liturgicznej* (w związku z nabożeństwem dziękczynno-ekspiacyjnym). W niej zaś autorzy sugerują wykonanie „śląskiej” wersji – *Ciebie, Boże, wielbimy*¹⁶. Mając na uwadze normy liturgiczne, należy się odnieść także do zapisu znajdującego się w „Biuletynie Liturgicznym”, w którym zalecono, by ze względu na dwie melodyczne wersje hymnu umieszczonego w *Śpiewniku Archidiecezji Katowickiej, Ciebie, Boga, wysławiamy* wykonywano w uroczystości roku liturgicznego, zaś *Ciebie, Boże, wielbimy* w uroczystości wiernych¹⁷. Trzeba dodać, że zapis dotyczący dwóch wersji

¹¹ *Wykaz odpustów. Normy i nadania. Wydanie wzorcowe według łacińskiego wydania 4 bis z 2004 r.*, Katowice 2012, nr 26§1, 2°.

¹² Zob. *Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessionones*, Vaticano 2004, n. 22.

¹³ Zob. *Wykaz odpustów. Normy i nadania. Wydanie wzorcowe...* (2004), s. 4.

¹⁴ Zob. *Kalendarz liturgiczny Archidiecezji Katowickiej 2015*, Katowice 2014, s. 54.

¹⁵ Zob. tamże, s. 296.

¹⁶ Zob. *Agenda liturgiczna*, red. J. Paliński, Katowice 2011, s. 122.

¹⁷ Zob. „Biuletyn Liturgiczny” 2 (2014), s. 2.

melodycznych zawarty w „Biuletynie Liturgicznym” jest niepełny, gdyż wersje te różnią się między sobą nie tylko melodią, ale i tekstem.

Żaden z powyższych przepisów nie ma charakteru normatywnego, a jedynie zaleceniowy. Ponadto są to przepisy bardziej o charakterze liturgicznym niż prawnokanonicznym. Niemniej jednak między przytoczonymi przepisami nie ma zgody, choć można spostrzec pewną inklinację na korzyść „polskiego” *Ciebie, Boga, wysławiamy*.

***Te Deum laudamus* – ujęcie traduktologiczne**

Jak już zostało to wspomniane powyżej, prócz oryginalnej łacińskiej wersji hymnu (*Te Deum laudamus*) w Polsce znane są jej tłumaczenia w kilku wersjach: wersji oficjalnej, umieszczonej np. w Liturgii Godzin (Brewiarzu) – *Ciebie, Boże, chwalimy*, wersji milenijnej tłumaczenia Tadeusza Karyłowskiego (tzw. wersji polskiej) – *Ciebie, Boga, wysławiamy* oraz w tzw. wersji śląskiej – *Ciebie, Boże, wielbimy*. Zestawiając wszystkie wersje ze sobą, można dostrzec różnice w tłumaczeniu. Poniżej przytoczono jedynie cztery zwrotki; wydaje się to wystarczające.

Wersja oryginalna (łacińska)	Wersja oficjalna (brewiarzowa)	Wersja milenijna („polska”)	Wersja „śląska”
Te Deum laudamus: te Dominum confitemur. Te aeternum Patrem omnis terra veneratur.	Ciebie, Boże, chwalimy, Ciebie, Panie, wysławiamy. Tobie, Ojcu Przedwiecznemu, wszystka ziemia cześć oddaje.	Ciebie, Boga, wysławiamy, Tobie, Panu, wieczna chwała, Ciebie, Ojca, niebios bramy, Ciebie wielbi ziemia cała.	Ciebie, Boże, wielbimy, Ciebie, Stwórcę wszechmocnego, ze wszystkich sił wielbimy; Dawco wszystkiego dobrego, w dobroci nieskończony, bądź na wieki chwalony!
Tibi omnes Angeli; tibi caeli et universae Potestates; Tibi Cherubim et Seraphim incessabili voce proclantant:	Tobie wszyscy Aniołowie, Tobie niebios a i wszystkie Moce: Tobie Cherubini i Serafini nieustannym głosem pieniem:	Tobie wszyscy Aniołowie, Tobie Moce i Niebiosy, Cheruby, Serafinowie, ślą wieczystej pieśni głosy.	Tobie Anieli w niebie nucą: Święty, Święty, Święty! i bez ustanku Ciebie wielbią, Boże niepojęty! chwała Twa, wieczny Panie, na wieki nie ustanie.
Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt caeli et terra maiestatis gloriae tuae.	Święty, Święty, Święty Pan Bóg Zastępów! Pełne są niebios a i ziemia majestatu chwały Twojej.	Święty, Święty, nad Świętymi, Bóg Zastępów, Król łaskawy, Pełne niebo z kręgiem ziemi Majestatu Twojej sławy.	Ojczy, któryś z niczego wszystko stworzył, utrzymujesz; Tyś początkiem wszystkiego, wszystkim rządysz, zawładujesz; i my wielbimy Ciebie, wzorem Aniołów w niebie.

Te gloriosus Apostolorum chorus, Te Prophetarum laudabilis numerus, Te Martyrum candidatus laudat exercitus.	Ciebie przesławny chór Apostołów, Ciebie Proroków poczet chwalebny, Ciebie wychwała Męczenników zastęp świectlany.	Apostołów Tobie rzesza, chór Proroków pełen chwały, Tobie hołdy nieść pośpiesza Męczenników orszak biały.	Chrystusa, Syna Twego, wespół z Tobą uwielbiamy, także Ducha Świętego Bogiem naszym wyznamy; Tyś w Osobach trojaki, ale w Bóstwie jednaki.
--	--	--	---

Już ze wstępnej analizy wyraźnie wynikają ogromne różnice w tłumaczeniu między wersją oficjalną oraz „polską” a „śląską”. Należy zauważyć, że „śląska” wersja nie jest tłumaczeniem *sensu stricto* (choć nawet *sensu largo* trudno ją nazwać tłumaczeniem), lecz jest parafrazą. Zaś z przepisu zawartego w EI n. 22 wynika, że odpust zupełny można uzyskać za odmówienie modlitwy w dowolnym tłumaczeniu (zatwierdzonym przez kompetentną władzę) nie zaś za odmówienie jej parafrazy. Stąd należałoby wywnioskować, że uzyskanie odpustu zupełnego za publiczne odmówienie „śląskiej” wersji *Te Deum laudamus* nie jest możliwe.

Ciebie, Boże, wielbimy w optyce prawa zwyczajowego

Mimo wysnutego wniosku, na Górnym Śląsku od niepamiętnych czasów wykonywało się w miejsce *Te Deum laudamus* hymn *Ciebie, Boże, wielbimy*. Są parafie, w których nigdy nie śpiewano wersji „polskiej”, w których wierni tej wersji po prostu nie znają¹⁸. Odnosząc się do tego, należy mieć na uwadze kodeksowe przepisy dotyczące prawa zwyczajowego (KPK83 kan. 23-28).

W omawianej materii zwyczaj jest przeciwny prawu kanonicznemu, ponieważ to jasno podaje wersję „polską” (milenijną) jako obowiązującą. Nie jest jednak przeciwny prawu Bożemu, gdyż odpusty nie są z ustanowienia Bożego, lecz kościelnego. Jest to zwyczaj rozumny, bowiem choć przeciwny prawu, nie został on wyraźnie przez prawo odrzucony (brak klauzuli odrzucającej, np.: „z odrzuceniem wszelkiego przeciwnego zwyczaju”¹⁹). Jest to zwyczaj, który nie uzyskał specjalnego zatwierdzenia kompetentnego prawodawcy, choć można suponować zgodę milczącą²⁰. Jest to zwyczaj, który nie posiada klauzuli zabraniającej przyszłego zwyczaju i niepamiętny (choć w przypadku braku klauzuli zabraniającej wystarczy, że będzie 30-letni). Podsumowując, jest to więc zwyczaj, który został zatwierdzony przez prawodawcę (powszechnego) na mocy kan. 24-28 KPK83.

Stąd należy powiedzieć, że choć EI przewiduje uzyskania odpustu zupełnego za publiczne odmówienie hymnu *Ciebie, Boże, wielbimy*, to jednak na mocy niepamiętnego zwyczaju, który w tym wypadku ma moc ustawy, uzyskanie tegoż odpustu jest możliwe.

¹⁸ Zob. R. Pośpiech, *Dziękczynny hymn „Te Deum”...*, s. 115-133.

¹⁹ Por. kan. 396§2, 526§2, 923§1, 1076, 1287§1, 1425§1 KPK83.

²⁰ Zob. R. Sobański, *Normy ogólne i komentarz do kan. 1-203*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 84.

Odpust zupełny czy częściowy?

Analizując omawiane zagadnienie, należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden niezwykle ważny przepis: jeżeli czynność obdarzona odpustem zupełnym da się łatwo podzielić na części, wtedy ten, kto dla słusznej przyczyny nie wykona całej czynności, może uzyskać odpust częściowy, proporcjonalny do części, jaką wykonał²¹. W związku z tym, że hymn jest podzielny (na zwrotki), istnieje możliwość wykonania go tylko w części, za co przysługuje jednak jedynie odpust częściowy. W przypadku „śląskiego” *Te Deum laudamus* mowa tu o dziewięciu zwrotkach. Zapoznając się z górnośląskimi muzykaliami, z których najczęściej się na tym terenie korzysta, znaleźć można najwyżej pierwsze cztery zwrotki. W starym *Chorale Śląskim*²² – 2 zwrotki, w nowym *Chorale Śląskim*²³ – 4 zwrotki, w *Śpiewniku Archidiecezji Katowickiej*²⁴ – 4 zwrotki, w *Skarbcu Pieśni Kościelnych*²⁵ – 4 zwrotki, w *Skarbcu Modlitw i Pieśni*²⁶ – 4 zwrotki. W tym miejscu należy zaznaczyć, że jeżeli chodzi o „polską” wersję, jest ona we wszystkich wymienionych muzykaliach w całości, to jest w liczbie 14 zwrotek.

Zwyczajny brak tekstu w górnośląskich muzykaliach wydaje się stanowić „słuszną przyczynę”, o której mowa w IE. Stąd można jednak wnioskować, że za odśpiewanie „śląskiego” *Te Deum laudamus* w okrojonej (4-zwrotkowej) wersji przysługuje jedynie odpust częściowy, a nie zupełny.

Zakończenie

Choć górnośląskie duchowieństwo, organiści oraz wierni najprawdopodobniej nie zdają sobie z tego sprawy, to za wykonanie hymnu *Ciebie, Boże, wielbimy* na mocy prawa zwyczajowego, a nie ustawy, przysługuje odpust, który w praktyce jest częściowy ze względu na niewykonanie wszystkich dziewięciu zwrotek. Należy uświadomić tutejsze duchowieństwo oraz organistów o wadze zagadnienia, które przecież, choć pozornie nieistotne, ma ogromne znaczenie dla zbawienia dusz, a *salus animarum in Ecclesiae superma lex esto*.

W perspektywie badawczej należy widzieć „śląską” wersję hymnu *Veni Creator Spiritus – Przybądź, Duchu, Stworzycielu* (w wersji „polskiej” *O, Stworzycielu, Duchu przyjdź*), za którego publiczne odmówienie w pierwszy dzień roku oraz w uroczystość Zesłania Ducha Świętego można uzyskać odpust zupełny(?).

²¹ Zob. *Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessionones*, Vaticano 2004 [dalej: EI], p. 6.

²² Zob. *Chorał Śląski*, red. R. Rak, Katowice 1966.

²³ Zob. *Chorał Śląski*, red. A. Reginek, Katowice 2007.

²⁴ Zob. *Śpiewnik Archidiecezji Katowickiej*, red. A. Reginek, Katowice 2000.

²⁵ Zob. *Skarbiec pieśni kościelnych*, red. A. Reginek, Katowice 2004.

²⁶ Zob. *Skarbiec modlitw i pieśni*, red. A. Reginek, Katowice 1991.

Bibliografia

- Agenda liturgiczna*, red. J. Paliński, Katowice 2011.
- „Biuletyn Liturgiczny” 2 (2014).
- Chorał Śląski*, red. A. Reginek, Katowice 2007.
- Chorał Śląski*, red. R. Rak, Katowice 1966.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP.II promulgatus*, „Acta Apostolice Sedis” 75 (1983) 2, s. 1-301, tłum. *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. P. Majer, Kraków 2011.
- Drewniak J., *Problem autorstwa melodii polskiego „Te Deum” milenijnego: spojrzenie retrospektywne i aktualne wyniki badań*, „Liturgia Sacra” 14,2 (2008), s. 395-414.
- Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessionones*, Vaticano 2004.
- Kalendarz liturgiczny Archidiecezji Katowickiej 2015*, Katowice 2014.
- Pastuszko M., *Odpusty (992-997)*, „Prawo Kanoniczne” 3-4 (1999), s. 63-197.
- Pastuszko M., *Odpusty w nowym prawie*, w: *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Warszawa 1985, s. 139-158.
- Patoleta B., *Odpusty według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Pelplin 2004.
- Pośpiech R., *Dziękczynny hymn „Te Deum” w śląskiej tradycji muzycznej*, w: *Ut mysterium paschale vivendo exprimatur: księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Helmutowi Janowi Sobeczce, dziekanowi Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, z okazji 60. rocznicy urodzin*, red. T. Dola, R. Pierskała, Opole 2000, s. 115-133.
- Skarbiec modlitw i pieśni*, red. A. Reginek, Katowice 1991.
- Skarbiec pieśni kościelnych*, red. A. Reginek, Katowice 2004.
- Sobański R., *Normy ogólne i komentarz do kan. 1-203*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003.
- Śpiewnik Archidiecezji Katowickiej*, red. A. Reginek, Katowice 2000.
- Wacholc M., *Dzieje i autorstwo polskiego „Te Deum” milenijnego*, „Liturgia Sacra” 2 (1998), s. 243-256.
- Wesołowski F., *Jeszcze raz o melodii Milenijnego „Te Deum”*, „Liturgia Sacra” 2 (2003), s. 447-449.
- Wykaz odpustów. Normy i nadania. Wydanie wzorcowe według łacińskiego wydania 4 bis z 2004 r.*, Katowice 2012.

Słowa kluczowe: Enchiridion Indulgentiarum, hymn ambrożyjski, muzyka na Górnym Śląsku

Keywords: Enchiridion Indulgentiarum, Ambrosian Hymn, music in Upper Silesia